

Autor: Ota Ulč

Nevím, jak je tomu v jiných jazycích, ale v angličtině si takto zdárně počínáme. Například zrovna včera (7.7.2005) televizní komentátor Terence Smith ve večerních zprávách nekomerční výchovné stanice PBS charakterizoval zabití egyptského velvyslance Ihaba al-Šarifa v Bagdádu nikoliv jako vraždu ale jako popravu (execution), tedy jako akt legitimní státní moci - i kdyby neznámí únosci tak byli učinili barbarským uříznutím hlavy, jak se nezřídka stává. Inu, mediální povyšování zrudnosti na úroveň čehosi vlastně přijatelného.

A s takovými semantickými eufemismy se setkáváme denně.

Teroristy jsme si kosmeticky vylepšili na rebely, militanty, aktivisty, útočníky - takovéto činitele. Jak poznamenal výtečný žurnalista John Leo (v U.S. News & World Report, 4.7.2005), publicisté nemají zábran psát o aktech terorismu, ale vyhýbají se zřetelné identifikaci aktérů - teroristů. Máme hříchy, ale bez hříšníků. Třeba by se adresáti precizním označením urazili a my se tak provinili dalším, jakkoliv jen verbálním útokem a tedy i automatickým útlakem uražené minority. Pocit uražení, potupení je ovšem navýsost subjektivní a tudíž nevyvratitelný.

Na univerzitách - a nejen tam - se personál musí zúčastňovat tzv. sensitivity training čili ideologického školení přesně ve stylu z dob totality v naší paměti. Černoši prošli několika metamorfózami - bývali to Negroes, Blacks, Coloreds až dospěli k nynější mandatorní identifikaci jako African-Americans. To nutno dodržovat všemi majetníky jinak zbarvené pokožky, tedy i dosud většinových bělochů, jimž nárok na označení European-Americans je odepřen, ba spíš se považuje za rasistickou provokaci. Též se připouští méně specifické sebeoznačení people of color - „lidé barvy“ ,jejichž společným jmenovatelem je historický úděl koloniálního útlaku Evropany (common history of conquest or subjugation by European nations), z čehož tedy plyne, že například obyvatelé nikdy nekolonizovaného Thajska people of color nejsou.

Je tomu již třicet roků, co se tehdejší prezident Jimmy Carter vypořádal s ošemetným problémem ilegálních přistěhovalců, jejichž počet se odhadoval (a stále odhaduje) na něco mezi třema a desíti miliony. Carter to ale vyřešil: už tu nemáme ani jednoho z těchto illegal imigrants, všichni nám zmizeli, stali se z nich pouzí undocumented aliens - „cizinci bez dokladů.“ Již se mi nemůže stát, že bych si mohl koupit ojetinu. Ze všech used cars se staly preowned cars - „automobily dříve vlastněné.“ Ze ztráty zaměstnání, z vyhazovu, se stává „nedobrovolná událost v kariéře“ (involuntary career event). Žebrák už není beggar, ale panhandler čili držitel, operátor misky na mince. Když někdo lže, tak se dopouští pouhé categorical inaccuracy. Když někdo loupí v supermarketu, nedopouští se looting (rabování), ale toliko tzv. non-traditional shopping (netradičního nakupování).

V amerických redakcích vznikly konzultační výbory, s pověřením rozhodnout, co se smí a nesmí. Například vlivné noviny Los Angeles Times vyprodukovaly směrnice (Guidelines on Racial and Ethnic Identification) se zákazem používání 150 slov a frází. Zakázán je Dark

Continent (tmavý, černý kontinent – Afrika), Wailing Wall (Zeď nářků v Jeruzalémě – highly offensive čili vysoce urážlivé, stojí ve Směrnících) a též New World. Dvořákova Novosvětská symfonie již tedy není novosvětská, Amerika není Nový svět, před příchodem evropských usurpátorů tam sídlili Indiáni, jimž se již ale nesmí říkat Indiáni, nýbrž Native Americans, což tedy z 99 procent dnešních obyvatel země činí „nerodné Američany“, i kdyby jejich předkové tam byli připluli už před stoletími.

Nejznamenitěji si počínají americké vysoké školy. Významné university (např. Michigan, Wisconsin) uveřejnily speech code – lexikony slov a témat zakázaných.

Prestižní (a tuze drahá) Smith College vybavila studenty ideologickým poučením o přemnohých formách útisku: ableism (útlak zdravých, neinvalidů, neslepců, nehluchoněmých vůči postiženým), ageism (mladí versus staří), classism (socio-ekonomické rozlišování), heterosexism (přednost kohabitace s osobami opačného pohlaví), lookism (hodnocení podle vzhledu osoby) a ovšem též sexism (stereotypní předpoklad, že pohlaví má něco společného s fyzickými schopnostmi – např. u vzpěračů).

Politicky správné vyjadřování vyžaduje vyhýbat se jakýmkoliv přímočaře negativním diagnózám. Každý defekt nutno prezentovat rozmělněním na inconvenienced (znevýhodnělý) nebo challenged (český ekvivalentní výraz mě nenapadá – něco ve smyslu „protivenství vystavený, zatížený“). Tedy: Stupid je cerebrally challenged, inconvenienced. Totéž v případě short (prcek), tall (dlouhán), blind (slepec), atd. Tělesně postižená osoba, např. hluchoněmý slepec s uťatými údý, není invalid (zakázané slovo), ale differently abled (jinak schopný, dovedný).

Ten kdo je boring (nudný), je differently interesting (jinak zajímavý), clumsy (nešikovný, neohrabaný) je uniquely coordinated, zatímco crazy (blázen, pošuk) je emotionally different. Nepoctivec (dishonest) je morally different (mravně jinačí) nebo differently honest (jinak poctivý). Drunk (opilec) je chemically inconvenienced, kdežto ugly (osoba nepěkného vzezření, šereda) je cosmetically different. Illiterate (analfabet) vlastně není analfabet, ale osoba jinak školená (alternatively schooled). Kdyby z toho všeho nás ranila mrtvice, nebudeme dead (mrtví), ale toliko permanently inconvenienced (trvale znevýhodnění)..

Sedíme u kompjútru, mnohé tyto word processory nejenže opravují gramatiku, syntax, ale už jsou také vybaveny příkazy současné politické korektnosti. Takže kdybych někoho charakterizoval jako plešatého pidimužíka, dostalo by se mi upozornění, že dotyčný je osoba vertikálně jakož i vlasově znevýhodněná (hair disadvantaged). V těchto záležitostech užitečnou shledávám příručku The Official Politically Correct Dictionary and Handbook, autoři Henry Beard a Christopher Cerf (New York, Vilard Books, 1993).

Vypukl nám feminismus v mnoha podobách. Poté, co jsme si angličtinu lopotně osvojili, teď aby došlo k jejímu odosvojování. Například důležité slovo mankind (lidstvo) se dostalo do klatby, nahrazuje je nesexisticky korektní humankind. (Této novotě mně protivně unikám používáním výrazu humanity.) Označení man (muž) teď nahrazuje neutrální person (osoba), takže třeba z požárníka (fireman) se stal/stala fireperson. Ve všelijakých výborech již

nepředsedá chairman, ale chairperson, teď již běžně zkracováno na chair (křeslo, židle) čili „Pane/paní židle, rád bych se přihlásil do diskuse.“

Dosud se zcela nezdařilo odpohlavnění výrazů actor/actress (herec, herečka) ve prospěch novotvaru actron, stejně jako v případě předělávání číšníků a číšnic (waiter/waitress) ve waitron či neméně početných cizoložníků a cizoložnic (adulterer/ adulteress) v adulteron. Z dědiců (heir/heiress) se teď mají stávat inheritoni.

Nejakutnějším sémantickým cílem feministek se ovšem stalo slovo woman (žena). Předělávají ho prozatím všelijak – ve wofem, womon, womyn, wymyn. Přepisovatelky své úsilí přehánějí, domáhajíce se například těchto novot: z emancipated na efeminated, již nikoliv se má menstruate, ale femstruate, místo seminar (seminář) máme mít ovarium, od testimony (svědectví, příliš čpící varlaty) se poposuneme k vaječnickům a tak získáme ovarimony. Z girl (dívka, věk předpubertální) se stává prewoman (předžena), chudinka jedna.

Výběr se nám nadále košatí, na trh již dorazila řada novátorských poučných zdrojů. Zájemci ať se třeba seznámí s dílem A Feminist Dictionary (Pandora Press) autorek Cheris Kramaraeové a Pauly Treichlerové.

K podemílání společného jazyka jako jednotného dorozumívacího zdroje též přispívá orientace politická. Mluvčím všelijakých kauz, oněm takzvaným profesionálním černochem či Indiánům, se v liberálních kruzích dostává automatického označení prosazovatelů občanských práv (civil right activists), zatímco v konzervativním vidění stavu věcí to zejména jsou podvodníci (charlatans). Dědická daň (estate tax) v řeči Demokratů se mezi Republikány stává daní ze smrti, finálním potrestáním (death tax).

Kolik takových novot postihlo, případně již zaplevelilo českou řeč? Žiji za mořem, kromě transformace Cikánů v Romy jsem toho postřehl jen pramálo. Takže bych ocenil příslušné poučení.

Převzato ze stránek *Stolní filosofické společnosti Horní Blatná*